

เทศน์เช้า วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๒

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ให้ฟังธรรมก่อนนะ ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ ทาน ศีล ภาวนา การรักษาศีล นี่มีทาน เรื่องของท่าน เห็นไหม ศาสนาสำคัญมาก สำคัญเพราะว่า การที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดขึ้นมา เกิดจากการเสวยสละ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดจากการเสวยสละนะ ตั้งเป้าหมายว่าจะป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพระโพธิสัตว์เสวยสละกันมาตลอด เห็นไหม การเสวยสละเพื่อใคร? ก็เพื่อใจผู้เสวยสละนั่น

ใจของเราก็เหมือนกัน เราเป็นชาวพุทธ พุทธศาสนาเกิดจากการเสวยสละ การเสวยสละออกไป หัวใจมันมีอำนาจวาสนา มันมีบารมีขึ้นมา เห็นไหม ในศาสนาพุทธของเรา ถึงบอกว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ แต่เวลาประจำชาติเราก็มองว่ามีสิทธิคนหนึ่ง แต่ถ้าเป็นศาสนาประจำใจล่ะ? ถ้าเป็นศาสนาประจำใจของเราละ ใจของเราจะเป็นสุข เป็นบุญกุศลขึ้นมา ถ้าใจของเราเป็นบุญกุศลขึ้นมา เราจะมีหลักมีเกณฑ์นะ

คำว่าหลักมีเกณฑ์ เราจะไม่เป็นเหยื่อของสังคม.. เป็นเหยื่อของสังคม เห็นไหม ดูกระแสมันชักนำไป ถ้าเราไม่มีหลักมีเกณฑ์ของเรากระแสจะชักนำไป เพราะเราเป็นชาวพุทธแท้ๆ เลย แต่ทำไมเราตื่นเต้นไปกับกระแสสังคม กระแสโลกเขา กระแสโลกนะ ถ้าเราเป็นโลก คำว่าเป็นโลกหมายถึงว่าเราเกิดมาในโลกนี้ มันเป็นโลกโดยธรรมชาติของมัน เป็นโลกโดยความเป็นจริง

แต่คำว่าโลก โลกคือหมู่มัจจุรเห็นไหม ตัดตะผู้ซ่อง โลกเป็นผู้ซ่อง คำว่าโลก โลกคือวิทยาศาสตร์ โลกคือความเป็นไป ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมเหนือโลกนะ ถ้าธรรมเหนือโลก เราเอาความคิด ตรรกะของโลกเข้าไปจับศาสนา เราจะไม่ได้อะไรเลย มันก็เป็นเรื่อง สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นสิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นต้องดับเป็นธรรมดา

นั่นเป็นเรื่องข้างนอก เป็นเรื่องที่เรามองเห็นนะ แต่อารมณ์ความรู้สึก ความทุกข์ ความสุขในหัวใจที่มันเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป มันไม่ย้อนกลับมาที่ในหัวใจของเราใจ เห็นไหม ถ้าย้อนกลับมาที่ในหัวใจของเรานี้ธรรมเหนือโลก เหนือโลกเพราะอะไร? เพราะโลกคือหมุ่สัตว์ จิตมาเกิดปฏิสนธิวิญญาณ มาเกิดในไข่ของมารดา เกิดเป็นมนุษย์ ขึ้นมา

การเกิดทางวิทยาศาสตร์ การเกิดจากพ่อจากแม่ ถ้าการเกิดจากศาสนาคือการเกิด จากกรรม ถ้าจิตนี้มีแรงขับอยู่ มีอวิชชาอยู่ มันต้องมีแรงขับเป็นธรรมชาติของมัน มันต้อง ขับไป จิตนี้ไม่เคยตาย ว่าจิตนี้ไม่เคยตาย นี่พุทธศาสนาสอนเรื่องอดีตชาติ ชาติปัจจุบัน และชาติอนาคต เห็นไหม ในวิชา ๓ ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

นี่วิชา ๓ ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บุพเพนิวาสานุสติญาณ อดีตชาติ จุตูปปาตญาณ นี่ถ้าจิตยังไม่สิ้นสุดกระบวนการของมัน ต้องเกิดไปในอนาคต ปัจจุบัน ธรรม เห็นไหม ชาติปัจจุบันนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแก้ในชาติปัจจุบันนี้ แต่ การแก้ที่ชาติปัจจุบันนี้ ก็มีบุพเพนิวาสานุสติญาณเป็นอำนาจวาสนา เป็นบารมีรับรองมา

สิ่งที่รับรองมา เห็นไหม ถ้าชาวพุทธเชื่อเรื่องการเกิดและการตาย ถ้าจิตไม่เคยตาย พอจิตไม่เคยตาย นี่แรงขับของกรรม กรรมทำให้เราเกิด ขับเคลื่อนให้จิตนี้ต้องมาเกิดอีก พอมาเกิดอีก สิ่งที่มาเกิดนี้กรรมพาเกิด แต่ถ้าในวิทยาศาสตร์บอกเราเกิดจากพ่อจากแม่

นี่เป็นเรื่องของโลก ถ้าเรื่องของโลกเราเห็นเป็นวิทยาศาสตร์ เห็นเป็นสิ่งที่พิสูจน์ จับต้องได้ แต่ถ้าธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันลึกซึ้งกว่านั้นไง แต่เวลา เราใช้ตรรกะ เราพิจารณาของเรา เราพิจารณาแบบโลก พิจารณาแบบวิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์เป็นการพิสูจน์กัน เป็นการสื่อความหมายกัน เป็นภาษาที่เราต้องคุยกันให้รู้ เรื่อง ถ้าไม่รู้เรื่องเราจะสื่อศาสนากันอย่างไร?

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา เห็นไหม เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้เป็นพระอรหันต์ ๔๕ ปีนั้นที่สื่อสารอยู่ที่เทศนาว่าการอยู่นั้น เอา อะไรเทศนาว่าการ นี่สอุปาทิเสสนิพพาน พระอรหันต์ที่ยังมีชีวิตอยู่ สิ่งที่พระอรหันต์มีชีวิตอยู่ แรงขับในหัวใจนั้นไม่มี แรงขับในหัวใจที่จะทำให้จิตเกิดอีกไม่มี แต่แรงของ ธรรม อำนาจ ฤทธิ์ในการแสดงธรรม

ฤทธิ์ในพุทธศาสนาสำคัญที่สุดคือการแสดงธรรม เห็นใหม่ สิ่ง que แสดงธรรม ออกมาเพราะอะไร? เพราะธรรมอันนี้มันเป็นธรรมเหนือโลก สิ่ง que ธรรมเหนือโลกเราถึง ต้องทำทาน ทานนี้มันเป็นเรื่องของโลคนะ เรื่องของโลคือความรู้สึกของเรา เรื่องของ โลกคือตรรกะ ความรู้สึกของเรานี้มันมาจากไหน? มาจากตัวตนของเรา มาจากทิฐิมานะ ของเรา มาจากความเห็นของเรา เรื่องโลก โลกก็ปัญหา

โลกุตตรปัญญา.. ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โลกุตตรปัญญา เห็นใหม่ ต้องทำจิตของเราให้สงบเข้ามาก่อน ถ้าจิตเราไม่สงบ ตัวตนของเราทำให้จิตเรา ไม่สงบ ความฟุ้งซ่าน ความวิตกกังวล ความต่างๆ มันเกิดจากตัวตนของเราทั้งหมดเลย แล้วตัวตนของแต่ละคนก็ไม่เหมือนกัน ตัวตนของแต่ละคน นี้พันธุกรรมทางจิต จิตที่ สร้างมาหลากหลายกัน มุมมองของจิตหลากหลายแตกต่างกัน

ความหลากหลายแตกต่างกัน เห็นใหม่ ธรรมะก็หลากหลายแตกต่างกัน ธรรมะ หลากหลายแตกต่างกัน เพราะความเห็นมุมมองมันแตกต่างกัน แต่สิ่งที่เป็นสังฆธรรม คือ ผลที่มันเป็นสังจะความจริง เห็นใหม่ อริยสังขมีหนึ่งเดียว.. ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มรรคญาณที่เกิดขึ้นมาจะชำระกิเลสให้สิ้นไปจากหัวใจนี้ได้ ถ้าสิ้นจากหัวใจ นี้ใจที่ไม่มี แรงขับ

นี่ธรรมเหนือโลก! แต่ในปัจจุบันนี้เราเอาโลก เอาความรู้สึก เอาความเห็นของเรา ไปพิจารณาธรรม ไปตรึกในธรรม พอตริกในธรรมนี้มันเป็นเรื่องของความรู้สึก พอเรื่อง ของความรู้สึกมันเป็นไปได้ร้อยแปดพันเก้า ถ้าร้อยแปดพันเก้าผลของมันคืออะไร? นี้ผล ของมันคือการสร้างภาพในหัวใจของเราขึ้นมา

ถ้าเราเป็นโลก เห็นใหม่ ฉะนั้น ถ้าโลกของเราเป็นประโยชน์ขึ้นมา คือการ เสียสละ นี้ในพุทธศาสนา ศาสนาของเราเป็นศาสนาแห่งการเสียสละ เราเสียสละเรื่อง ของทาน ในเรื่องของการ เรื่องของสังคัม เรื่องศีลธรรมจริยธรรม การเสียสละ สังคัมมี ความร่มเย็นเป็นสุข คนเราทำมาหากินมาเพื่อครอบครัว เพื่อความสุขในครอบครัวของ เรา ถ้ามันมีที่พึ่งอาศัยแล้ว พอเราชราภาพขึ้นมา พอคนแก่คนเฒ่าเขาจะไปจำศีล

ทาน ศีล.. ศีลนี้เวลาไปจำศีลกัน แต่การภาวนา การภาวนาเราไม่กล้าภาวนากัน โดยทางโลกว่าการภาวนา การนั่งสมาธิ การทำจิตสงบจะทำให้เราวิกลเสียดจริตไป นี้

ความวิตกกังวลของเขาเป็นอย่างนั้น แต่เพราะปัจจุบันนี้ โลกนี้ทุนนิยม ทุนนิยมต้องทำให้มีการแข่งขัน มีการแข่งขันแล้วมีความกดดันในหัวใจ พอมีความกดดันในหัวใจ เวลาปฏิบัติไปนี้ มันผิตมาตั้งแต่ใจของเรามันมีสิ่งฝังในหัวใจ

แต่ถ้าใจเรา เราทำความสะอาดของใจเรามา เห็นใหม่ นี่พื้นฐานของใจมันต้องมีความสะอาดของมันขึ้นมา มันต้องมีสิ่งรองรับ ถ้ามีสิ่งรองรับแล้วนี่มันเป็น นี่การภาวนาเกิดขึ้นจากใจที่เป็นคุณธรรม แต่การภาวนาของเราภาวนาแบบโลกๆ ใด โลกๆ คือเอาความเห็น เอาความรู้สึกของเราเข้าไป คำว่าความรู้สึกของเราเป็นโลกใช่ไหม?

โลกกับธรรม! นี่โลกกับธรรมอยู่ด้วยกัน แต่ธรรมเหนือโลก ถ้าเอาโลกไปจับสิ่งที่ต่ำต้อยกว่า ธรรมชาติของเราไปจับในศาสนา มันจะได้อะไรมาล่ะ? มันก็ได้ความจินตนาการมา เห็นใหม่ สุตมยปัญญา จินตมยปัญญา ได้จินตนาการ ได้การสร้างภาพของใจขึ้นมา มันไม่เป็นความจริงของมัน เห็นใหม่ ถ้าเป็นความจริงของมัน การภาวนานี้ถ้าการภาวนา ครูบาอาจารย์ของเราเวลาภาวนาขึ้นมาเนี่ยค้นหาตัวตนของเราที่ไหน? เวลารุกขมุลเข้าไปอยู่ในป่าในเขา

คำว่าเข้าไปอยู่ในป่าในเขา เรบอกว่าเป็นการไม่สู้สังคม เป็นการไม่ยอมรับความจริง ความจริงคือการคลุกคลีกัน ในสังคม เราอยู่กับในสังคม เห็นใหม่ มีการพึ่งพาอาศัยกัน หัวใจมันเข้ามาถึงตัวตนของมันเองหรือ? เพราะอะไร? เพราะว่ามันอาศัยแต่คนอื่น เพราะธรรมชาติของใจ เห็นใหม่ อาการของใจ ความคิด! ความคิดไม่ใช่ใจ ความคิดนั้นที่มันคิดพึ่งพาอาศัยเขามันส่งออกมาจากใจโดยธรรมชาติของมันอยู่แล้ว

เวลาเราเข้าป่าเข้าเขาไป เราไปอยู่ในรุกขมุล เราไปเที่ยวป่าช้า นี่ความคิดเหมือนกัน แต่ความคิดที่มันพึ่งใครไม่ได้ ความคิดที่มันต้องหัดเข้ามาถึงตัวของมันเอง เห็นใหม่ เพราะความคิดอันนี้มันเป็นความวิตกกังวล มันเป็นความกลัวทั้งนั้นแหละ สิ่งที่เป็นความกลัว ความกลัวเกิดจากอะไร? เกิดจากตัวตนของเรา ถ้าเกิดจากตัวตนของเรา..

นี่ความคิดอันนี้ อยู่คนเดียว หรืออยู่ในป่าช้า หรืออยู่ในรุกขมุล เห็นใหม่ ความคิดอยู่คนเดียวให้ระวังความคิดของเรา มันจะคิด มันจะลากรให้เราออกมาสู่สังคม สังคมคือความคิด ความคิดที่สื่อความหมายกัน คือภาษา ภาษาความคิดที่สื่อกันให้รู้เรื่อง แต่ตัวจิต

นี่คนไม่ต้องถือสารกันเลยนะ มองตากัน มองสายตากัน คนสุข คนทุกข์มันซาบซึ่งหัวใจ เห็นไหม นี่สิ่งที่เราเข้าป่าเข้าเขาไปเพื่อไปค้นหาตัวเราไง ค้นหาตัวตนของเราไง

นี่การภาวนา ถ้าการภาวนา แต่เราบอกว่าเข้าไปในป่าในเขา หรือว่าเราพยายามจะภาวนากัน อันนี้มันเป็นการลำบากเปล่า เป็นการที่เสียเวลาเปล่า เห็นไหม แต่เราใช้ปัญญาไปเลย นี่เป็นปัญญาโลกๆ นะ คือเอาโลกจับโลกไง เอาโลกมาจับธรรมะ พอเอาโลกมาจับธรรมะมันก็เป็นความคิดของโลก แต่ถ้าเอาธรรมจับธรรม ถ้าธรรมเข้าถึงธรรม เราต้องเชื่อ นี่เราลงธรรม ลงวินัย ธรรมวินัยบอกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา.. ทาน ศีล ภาวนา

“โยม..ทาน ศีล ภาวนา.. พระ..ศีล สมาธิ ปัญญา”

ศีล สมาธิ ปัญญา! ถ้ามีสมาธิขึ้นมา สมาธิคืออะไร? สมาธิคือจิตสงบ จิตที่มันสงบขึ้นมา เห็นไหม ถ้าจิตมันมีตัวตนของเรา มีความกระด้างในหัวใจ จิตมันจะสงบได้ไหม? จิตมันสงบนี่จิตมันสมดุลของมัน มันปล่อยวางของมันเป็นอิสระ อิสระจากความคิด ความคิดทำให้จิตไม่สงบ ความคิดนี่เป็นเรา แล้วความคิดมันเกิดจากเรา แล้วเราก็วิตกกังวล ถ้าเราไม่คิดเราจะไม่รู้เรื่องอะไรเลย ถ้าเราไม่ใช่สติของเรารับรู้ เราจะไปรู้สิ่งใด?

อยากรู้อยากเห็น ความอยากรู้อยากเห็นมันเป็นโลก เห็นไหม แต่ถ้าเราอยากกระทำ อยากทำความสงบของใจเข้ามา มันสงบเข้ามาอย่างไร? มันมีลักษณะของมันไหม? ให้มันเป็นสัจจะความจริงของมัน สัจจะความจริงของมันเพราะอำนาจวาสนาของคนไม่เหมือนกัน รสชาติของอาหาร นี่เข้มข้น อ่อน แก่ ต่างๆ กันไป รสชาติจะเป็นความถูกใจของลิ้นนั่น

นี่ก็เหมือนกัน ความสงบของใจ ถ้าใจสงบ ใจมันมีกำลังของมัน คนมีอำนาจวาสนามากนะ ความสงบพอประมาณมันก็ทำงานของมันได้ แต่ถ้าเราเป็นคนโหด คนที่ไม่มั่นคง ถ้าจิตเราพอมีหลักมีเกณฑ์ มันต้องสงบมากกว่านี้เพราะให้มันมั่นคง ถ้ามันคงขึ้นมา.. นี่ถ้าสมาธิแค่ไหนมันถึงจะออกวิปัสสนา? สมาธิแค่ไหนมันถึงจะใช้ออกวิปัสสนา?

มันใช้ได้ตลอดเวลา มันใช้ปัญญาได้ตลอดเวลา แต่ปัญญานี้ก็เพื่อความสงบ ปัญญานี้ก็เพื่อความสะอาดบริสุทธิ์ของใจ ปัญญานี้ เพราะปัญญามันเกิดจากความคิด ปัญญามันเกิดจากจิตใจ ปัญญามันเกิดจากความรู้สึกอันนั้น เห็นไหม แต่ถ้ามันสงบขึ้นมา ปัญญานี้มันเกิดจากความสะอาดของใจ ถ้าปัญญานี้เกิดจากความสะอาดของใจ มันเกิดปัญญามันขึ้นมาได้อย่างไร?

มันเกิดปัญญาเพราะจิตสงบมันเห็นกาย เวทนา จิต ธรรม ตามธรรมดา ตามข้อเท็จจริง แต่ในปัจจุบันของเรานี้เห็นแต่ความคิด เห็นความคิดมันสร้างภาพขึ้นมา มันทำอะไรก็ได้ มันแตกต่างกันนิดเดียว มันแตกต่างกันว่าถ้ามันเห็นจริง มันเหมือนกับว่าเราไม่รู้สิ่งใดเลย แต่ชัดเจนมาก แต่ถ้าเราเห็นของเรา เราใช้ปัญญาของเรานี้มันชัดเจนมากแต่ออกมาแล้วลืมหมดเลย แต่ขณะที่เป็นความจริงเพราะอะไร?

คำว่าไม่รู้อะไรเลยเพราะมันเป็นสัจจะความจริง ไม่มีตัวตน ไม่มีความเป็นเจ้าของของมัน มันเป็นสัจธรรม แต่เวลาความคิดของเรา นี่ความคิดของเรามี ความคิดเราเข้าใจนี้ชัดเจนมากเลย ออกมาลืมหมดเลย ออกมาไม่เข้าใจหมดเลย เห็นไหม สิ่งของมันไม่เข้าใจเพราะอะไร? เพราะมันเป็นโลกใจ มันเป็นโลก โลกมันไม่ใช่ธรรม

แต่ถ้าเป็นธรรม ธรรมนี้เหมือนเราไม่รู้สิ่งใดๆ เลยนะ แต่ออกมานี้มันเป็นอย่างนั้น มันเป็นอย่างนั้น มันเป็นอย่างนั้น ความจริงมันเป็นอย่างนั้น มันเป็นเพราะอะไรล่ะ? มันเป็นเพราะมันเป็นธรรมใจ มันไม่ใช่โลกใจ

ถ้าเรื่องของโลก เห็นไหม คือศีลธรรมจริยธรรม เราทำทานกัน เราทำเพื่อความ สุขในครอบครัว เพื่อความสุขของเรา เพราะเรารักษาศีลมันมีความสุขที่ละเอียดขึ้น แต่ถ้าเกิดการภาวนาขึ้นมา การภาวนาขึ้นมาเพื่อให้ศาสนามีมรรคมีผล ในศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีมรรคมีผลนะ มันมีเครื่องประดับอารมณ์ของใจ แต่เราปฏิบัติกันนี้ เราปฏิบัติกันไม่มีอารมณ์ของใจ ต้องให้คนอื่นประดับให้ ต้องให้คนอื่นให้ค่า มันเป็นไปได้หรือไม่ได้หรอก มันเป็นสันตสิทธินะ มันเป็นปัจเจกจัดตั้ง เป็นปัจเจกจัดตั้งนะ

เวลาผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต.. เวลาผู้ใดเห็นธรรม เห็นไหม นี่พุทธ ธรรม สงฆ์ เกิดจากใจ พุทธ ธรรม สงฆ์ เกิดจากใจมันมั่นคงมาก เวลาเราค้นคว้าในพระไตรปิฎก นี้เราเอากิเลสของเรา เอาความรู้สึกเราไปอ่านในธรรมขององค์สมเด็จพระ

สัมมาสัมพุทธเจ้า ยิ่งอ่านเท่าไรก็ยิ่งไม่เข้าใจ แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา มันเกิดขึ้นมาจากใจของเราเอง

มันเป็นขึ้นมาจากใจของเราละ มันเป็นขึ้นมา! มันเป็นขึ้นมา นี่มันเป็นประสบการณ์จริงอย่างนี้ มันจะมีอะไรคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง มันเป็นความจริงอันเดียวกันกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเลย

“ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต”

เห็นธรรม! เห็นธรรม! นี่มันเห็นกิเลสใจ เห็นความคิดใจ เห็นการสร้างภาพใจ เห็นการสร้างภาพก็เป็นโลกใจ เอาโลกเข้าไปจับธรรมใจ ถ้าเอาโลกเข้าไปจับธรรมมันก็ได้เรื่องโลกๆ มา เห็นไหม เราจะต้องทำความเป็นจริงนะ เพราะคำว่า “โลกกับธรรม”

วิทยาศาสตร์นี้เป็นโลก ธรรมะมันเกิดจากสังขธรรม สังขธรรม เวลาเราปฏิบัติ จิตสงบนะเราจะตื่นตื่นมาก เราจะเข้าไปนี่อ้อฮ้อ! อ้อฮ้อ! เลยนะ แต่ที่ว่างๆ ว่างๆ เหมือนกับที่ว่าเราพูดได้หมด ว่างๆ หมดเลย แต่ออกมาแล้วทำอะไรไม่เป็น.. แต่ถ้ามันอ้อฮ้อ! อ้อฮ้อ! มันเป็นความจริงของมันนะ แล้วครูบาอาจารย์นี้ให้น้อมออกไป น้อมออกไปให้เห็นความจริง

สังขธรรมนั้นมันเป็นความจริงเพราะอะไร? มันเป็นความจริงเพราะมันเป็นปัจจุบัน ถ้าจิตมันเป็นนี่จิตเป็นเลย ความรู้สึกกระทบเลย แต่นี่ความรู้สึกอันนี้ส่งผ่านมาที่ความคิด มันเป็นอนาคตไปแล้ว แล้วความคิดมันตรีกธรรม มันเป็น ๒ ขั้นตอน ๓ ขั้นตอนที่มีมันออกไป แต่มันสั้นตติ มันเร็วมากๆ

ฉะนั้น เราต้องย้อนกลับให้มันสงบให้ได้ ให้มันเป็นความจริงของมันให้ได้ ถ้าสงบ สงบคือสติ เห็นไหม สติเกิดจากไหน? สติเกิดจากจิต ไม่ใช่จิต ถ้าสติเป็นจิตนะ พวกเราอยู่นี้จะไม่มีใครหลงลืมเลยเพราะสติมันพร้อม

สติเกิดจากจิต แต่ไม่ใช่จิต! เกิดจากจิต แต่จิตเรามีตลอดเวลา สติมันเกิดชั่วคราๆ ใช่มั้ย? เราฝึกฝนของเราจนมันชำนาญใช่? ฝึกฝนจนเป็นความจริงกับเรา ถ้าฝึกฝนจนเป็นความจริง ถ้ามีสติ สมาธิมันก็ตามมา ถ้ามีสติ การเคลื่อนไหวของเรา การทำงานของเรา การใช้ปัญญาของเราจะไม่คลาดเคลื่อนเลยเพราะสติมันพร้อม

นี่สติมันขาดๆ เกินๆ ไร เราทำอะไรถึงไม่ประสบความสำเร็จ เห็นไหม เราฝึกฝนจนมันขนิมาปฏิบัติ เวลาจิตมรรคสามัคคีมีความสมดุลของมัน เห็นชัดเจนมากนะ มันเป็นความจริงที่เราารู้จริง

นี่คือเรื่องของธรรม ธรรมกับโลก ถ้าเราเป็นโลก เราก็จะได้ธรรมะแบบโลกๆ เราก็จะใช้ความขังใจของเราให้เป็นธรรมขึ้นมา ใจของเราเป็นธรรมต้องคิด สมาธิ ปัญญา มีคิดคือความปกติของใจ ถ้าใจปกติเราจะไม่ฟังฟังใครเลย ใจของเราไม่ปกติ เราต้องอาศัยคนอื่นตลอดเวลา เห็นไหม คุณคิดอ่อนแอต้องให้คนอื่นเข้มแข็งคอยประคองไว้ แต่ถ้าจิตเรามันปกติ มันเข้มแข็งขึ้นมา ถ้าจิตปกติแล้วมันออกทำงานของมัน มันจะเป็นความจริงของมันนะ

นี่ศาสนามีมรรคมีผลจากเรา ทำคุณประโยชน์ ทำทานเพื่อความมั่นคง เพื่อตอกย้ำนี้ฟังธรรมให้มันมั่นคงขึ้นมา แล้วตัวเรา จิตของเรามีคุณค่ามาก เรายกษาจิตของเรา เพื่อประโยชน์ของเรา เอวัง